Eduskunnan suuri valiokunta
suuri.valiokunta@eduskunta.fi

28.11.2018

OULUN YLIOPISTO

Lausunto

Viite: lausuntopyyntönne 21.11.2018

Oulun yliopiston lausunto on liitteenä.

Tutkimusrehtori Taina Pihlajaniemi

Hallintojohtaja Essi Kiuru

Oulun yliopisto

PL 8000
90014 Oulun yliopisto

oulun.yliopisto @ oulu.fi
Puh 0294 480 000
Fax 08 344 064

www.oulu.fi

LIITE
Lausunto

TIEDOKSI
Oulun yliopiston intranet Notio

Eduskunnan suuri valiokunta 28.11.2018

OULUN YLIOPISTO

Suuren valiokunnan kirjallinen lausuntopyyntö 30.11.2018 mennessä

Oulun yliopiston lausunto koskee erityisesti seuraavia valtioneuvoston eduskunnalle toimittamia perustuslain 96 §:n mukaisia rahoituskehysneuvotteluja koskevia U-kirjelmiä:
- U 45/2018 vp rahoituskehysasetus ja omat varat
- E 29/2018 vp rahoituskehysneuvottelukysymysten kokonaisuudesta
- U 78/2018 vp koheesiopolitiikan uudistamisesta
- U 70/2018 vp "Horisontti Eurooppa", ITER ja Avaruusohjelmat

U 45/2018 vp rahoituskehysasetus ja omat varat sekä E 29/2018 vp rahoituskehysneuvottelukysymysten kokonaisuudesta

Kokonaistaso: Oulun yliopisto tukee Suomen kantaa siitä, että on tärkeää löytää taso, joka ei kasvata maksutaakkaamme kohtuuttomasti, mutta mahdollistaa keskeiset painotukset. Olennaisena näemme, että Suomi tukee neuvotteluissa komission ehdottamia lisäpanostuksia eurooppalaisen tutkimuksen ja innovoinnin, koulutuksen sekä digitalisaation kehittämisessä.

OTSAKE 1: Sisämarkkinat, innovointi ja digitaalitalous: Oulun yliopiston näkemys on, että Suomen tulisi ajaa EU:n tutkimus- ja innovoinnin puiteohjelma Horisontti Euroopan rahoituksen kasvattamista komission ehdotuksesta 120 miljardiin euroon. Myös Digitaalinen Eurooppa -ohjelmaa ja sen tavoittelemia panostuksia digitalisaation laajan käyttöönoton tukemiseksi on kannatettava.

OTSAKE 2: Yhteenkuuluvuus ja arvot: Koheesiopolitiikan rahastot ovat Suomelle tärkeitä työkaluja alueellisen tki-kapasiteetin vahvistamiseksi ja alueiden älykkään erikoistumisen toteuttamiseksi. Oulun yliopisto suhtautuu kriittisesti komission ehdottamiin koheesiopolitiikan varojenjakokriteereiden muutoksiin. Suomen tulisi edunvalvonnallaan taata, että harvaan asutun alueen kriteeri säilyy ja ottaa kantaa siihen, että kriteeristö tukee Suomen rahoitussaantoa. Lisäksi Oulun yliopisto pitää Erasmus+-ohjelman rahoitusta keskeisenä kansainvälistymisen instrumenttina korkeakouluille. Tästä syystä rahoituksen lisääminen uudelle ohjelmakaudelle on tervetullutta: yliopisto

Oulun yliopisto

PL 8000
90014 Oulun yliopisto

oulun.yliopisto @ oulu.fi
Puh 0294 480 000
Fax 08 344 064

www.oulu.fi

kannattaa komission ehdottamaa Erasmus+ -ohjelman budjetin kaksinkertaistamista ja panostusta eurooppalaisen koulutuksen globaalin kilpailukyvyn ja laadun kehittämiseksi.

Aikataulu: Oulun yliopisto pitää tärkeänä, että Suomi on edesauttamassa neuvottelujen etenemistä, jotta monivuotisesta rahoituskehyksestä päästään sopuun tavoitteen mukaisesti. Ensi vuoteen ajoittuvat poliittiset muutokset eivät saa vaarantaa uuden ohjelmakauden alkua ja viivästyttää ohjelmien käynnistymistä.

U 70/2018 vp "Horisontti Eurooppa", ITER ja Avaruusohjelmat

Oulun yliopisto toivottaa Euroopan komission ehdotuksen seuraavasta EU:n tutkimuksen ja innovaatioiden puiteohjelmasta Horisontti Euroopasta tervetulleeksi. Yliopistolla on pitkä kokemus EU:n puiteohjelmista kautta niiden historian ja ne muodostavat yhä merkittävämmän osan yliopiston tutkimusrahoituksesta, jolla mahdollistaan korkealaatuinen ja vaikuttava tutkimus- ja innovaatiotoiminta sekä sitä tukeva kansainvälinen yhteistyö.

Kulunut ohjelmakausi on osoittanut rahoituksen nykytason riittämättömyyden rahoitettujen hankkeiden alhaisilla läpimenoprosenteilla. Työmäärät, joita hankevalmisteluun on käytetty ovat olleet suuria. Jotta edellytykset eurooppalaisen tutkimuksen ja innovoinnin kilpailukyvylle voidaan säilyttää, Oulun yliopisto kannattaa EU:n tutkimus- ja innovoinnin puiteohjelma Horisontti Euroopan rahoituksen kasvattamista komission ehdotuksesta 120 miljardiin euroon.

Ohjelman rakenne ja budjetin jakautuminen eri pilareiden välille: Oulun yliopisto pitää ohjelman kolmen pääpilarin rakennetta hyvänä. Budjetin jakamisessa eri pilareiden välille on syytä vahvistaa Avoin tiede -pilarin budjettia, johon komission ehdotuksessa kohdistuu vain marginaalinen lisäys suhteessa kokonaisbudjettiin. Globaalit haasteet ja teollisuuden kilpailukyky -pilarissa tulee varmistaa, että temaattisten klustereiden budjeteissa ja sisällöissä säilyy tasapaino perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen välillä eikä tutkimus-innovaatioagendan asettelu tapahdu ainoastaan teollisuusvetoisesti. Yhtenä prioriteettina tulisi olla myös ihmistieteiden (SSH) integroiminen klustereihin jo sisällön suunnitteluvaiheessa, sillä teknologioiden kehittäminen ja hyödyntäminen haasteiden ratkaisemiseksi vaatii myös ihmistieteiden näkökulman. Uudessa Avoin innovaatio -pilarissa tulee taata riittävät osallistumismahdollisuudet myös yliopistoille ja tutkimuslaitoksille. Tulevien ja kehitteillä olevat teknologioiden (FET) lisäksi tarvitaan ketterää ja nopeaa rahoitusta pienimuotoiseen kokeiluun ja testaukseen, jolla tutkimuksesta saatu tulos saadaan testattua sovelluksessa.

Arviointi- ja rahoituskriteerit: Arviointi- ja rahoituskriteereissä on olennaista, että excellence säilyy pääkriteerinä koko ohjelman laajuisesti. Tutkimus- ja innovaationohjelmaan ei tule sisällyttää maantieteellisesti korvamerkittyä rahaa vaan heikommin menestyneiden maiden osallistumista ja kapasiteetin rakentamista tulee tukea muiden esim. EU:n koheesiopolitiikan instrumenttien kautta.

Rahoitusjärjestelyt ja hankkeiden toteutustavat: Yliopistolle on tärkeätä, että rahoitusmalli on tukimuotoista avustusta tai palkintoja. Oulun yliopisto korostaa, että uusien rahoitusmallien kokeilun lisäksi Horisontti Eurooppa -ohjelman tulee taata avustusmuotoisen rahoituksen riittävyys, sillä avustukset ja palkinnot ovat yliopistoille ainoa osallistumisen mahdollistava rahoitusmalli.

Eri kumppanuusohjelmilla on erilaiset rahoitusmallit. Näiden rahoitusmallien toteuttaminen on joissakin tapauksissa haasteellista. Kumppanuusohjelmien rahoitusmallit tulisi tarkastella uudelleen ja etsiä yhtenäisiä rahoitusmalleja. Esimerkiksi tällä hetkellä EIT:ssä on useita eri rahoitusmalleja, jotka ovat toisistaan poikkeavia ja haastavia toteuttaa. Toivoisimme keskustelua siitä, että kumppanuusohjelmien rahoitusmalleja yksinkertaistettaisiin esimerkiksi samanlaiseksi kuin puiteohjelman rahoitus tai sitä lähellä olevaan malliin.

Suomen olisi myös hyvä miettiä tarkkaan kansallisten rahoittajien Suomen Akatemian ja Business Finlandin työjakoa ja mihin kumppanuuksiin tulisi lähteä mukaan. Yritysten mahdollinen osallistuminen tulisi ottaa huomioon päätöstä tehdessä. Oulun yliopisto myös mielellään osallistuu kyseisiin keskusteluihin.

Missio-lähestymistapa: Oulun yliopisto suhtautuu positiivisesti missiolähtöisten T&I-toimiin, mutta toivoo selkeyttä niiden toteuttamiseen. Tärkeää on, että missioasettelu on avointa (bottom-up) ja, että tutkimus- ja innovaatioyhteisöllä on mahdollisuus määrittää missioita tukeviin projekteihin tarvittavan yhteistyön laajuus ja formaatti. Missioiden toteutumista ei voi jättää vain tki-yhteisön vastuulle vaan myös komission tulisi ottaa rooli projektien välisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen fasilitoinnissa ja koordinoinnissa. Oulun yliopisto on ollut mukana laatimassa UNIFI:n kannanottoa, jossa tuodaan laajemmin esille suomalaisten yliopistojen näkemyksiä missioihin. Mahdollisia missioteemoja, joita Oulun yliopiston tutkimuksen fokusalueet osaltaan tukevat, ovat esimerkiksi: Placing Europe at the leading edge of beyond 5G systems by 2030; Cutting CO2 emissions of steel production in the EU by 2030 by 5%; Increasing healthy life years of Europeans by year 2050; New skills for new era – Europeans as trailblazers by 2030; Creating resilience in Europe through co-evolution of humans and intelligent technologies. Lisätietoa UNIFI:n kannanotosta: http://www.unifi.fi/wp-content/uploads/2018/04/UNIFI_FP9_position_paper.pdf

Ohjelman hallinnon ja toimeenpanon yksinkertaistaminen: Ohjelman hallinnossa tulisi kiinnittää huomiota rahoitettavien hankkeiden kokoon. Ohjelmassa ennalta temaattisesti määritettyjen ehdotuspyyntöjen (top-down) osalta tulisi suosia pienimuotoisia yhteistyöhankkeita. Yliopisto kannattaa, että hankkeiden koko rajattaisiin hakukohtaisesti osallistujaorganisaatioiden määrällä tai haettavan rahoituksen summalla. Tämä on jo käytössä joissakin nykyisen puiteohjelman ehdotuspyynnöissä. Esimerkiksi alle kymmenen osallistujan hankkeiden toteuttaminen on todettu tehokkaaksi hankkeiden hallinnon ja hankkeissa toteutettujen tavoitteiden suhteen.

Horisontti Eurooppa -ohjelmaan toivotaan enenemässä määrin ehdotuspyyntöjä, joissa on mahdollista rahoittaa useampia hankkeita saman ehdotuspyynnön haussa. Tämä vähentäisi ehdotuspyyntöjen määrää ja helpottaisi hakuprosessia. Ehdotuspyyntöjen määrä nykyisessä puiteohjelmassa on erittäin suuri ja monissa ehdotuspyynnöissä rahoitetaan vain yksi hanke.

Ohjelmien välisten synergioiden edistäminen ja tehostaminen: Oulun yliopisto kannattaa komission ehdottamaa synergioiden lisäämistä eri ohjelmien välillä. Erityisesti puiteohjelman ja EU:n rakenne- ja investointirahastojen välisiä synergioita tulisi edistää. Jäsenmaita tulisi kannustaa hyödyntämään ohjelmien lainsäädännön tarjoamia mahdollisuuksia monipuolisesti jo ohjelmien valmisteluvaiheessa. Erityisen hyödylliseksi yliopisto näkisi mahdollisuuden korvamerkitä tietyn osuuden rakennerahastoista puiteohjelmaa tukeviin synergioihin. Rahoitusta voitaisiin myöntää tällöin alueellisesti esimerkiksi tutkimushankkeista saatujen tulosten testaukseen ja soveltamiseen tai komission Seal of Excellencen saaneiden hankkeiden jatkokehittämiseen.

U 78/2018 vp koheesiopolitiikan uudistamisesta

Koheesiopolitiikan kansallista rahoitussaantoa koskevat tavoitteet: Oulun yliopisto suhtautuu kielteisesti ehdotukseen, jossa harvan asutuksen peruskriteeriä ei jatkossa sovellettaisi siirtymäalueille, joihin Itä- ja Pohjois-Suomi (NUTS2) komission ehdotuksen mukaan kuuluisi. Harvan asutuksen peruskriteeri on turvattava sekä sidottava indeksiin. On tärkeää, ettei Itä- ja Pohjois-Suomen kokonaissaanto laske, sillä Itä- ja Pohjois-Suomella on erityisasema koheesipolitiikassa ja erityisaseman tulee olla Suomen koheesiopolitiikkaa koskevissa neuvottelutavoitteissa keskeisessä roolissa. Asia perustuu Suomen EU-liittymissopimukseen kirjaukseen (artikla 174, protokolla 6), sekä Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa olevaan kirjaukseen. Jatkuvana haasteena Pohjois-Suomen osalla on kansallisen innovaatiorahoituksen heikko kohdentaminen alueen tutkimukseen ja yritystoiminnan kehittämiseen. Business Finlandin rahoituksen leikkaus on kohdistunut erityisen rankasti Oulun yliopistoon. Business Finlandin vuosittainen rahoitus Oulun yliopistolle on laskenut puolella vuodesta 2015.

Rakennerahastoilla on erityinen merkitys Itä- ja Pohjois-Suomessa ja erityisesti Oulun yliopistossa. Rahoitus mahdollistaa merkittäviä tutkimukseen ja innovaatiotoimintaan kohdistuvia infrastruktuurihankintoja. Nämä infrastruktuurihankinnat taas puolestaan mahdollistavat Oulun yliopiston osallistumisen eurooppalaisiin tutkimushankkeisiin ja edistävät samalla alueen yritysten kilpailukykyä kansainvälisillä vientimarkkinoilla. Itä- ja Pohjois-Suomen alueen osaamista ja resursseja ei tällä hetkellä hyödynnetä täysimääräisesti Suomen kasvun luomisessa.

Ohjelmat: Oulun yliopisto suhtautuu myönteisesti komission ehdotuksiin varojen suuntaamisesta YK:n Agendaa 2030 toteuttaen EU:n globaalille kilpailukyvylle tärkeisiin kestävän kasvun toimiin, sekä työllisyyden, osaamisen ja sosiaalisen osallisuuden tukemiseen.

Alueellinen ulottuvuus: Rakennerahastotoiminnassa tulee edelleen olla vahva alueellinen ulottuvuus, sillä koheesiopolitiikan tavoitteena on alueiden välisten taloudellisten erojen kaventaminen ja kehittyneisyyserojen tasaaminen. Alueiden erilaiset ja erityiset olosuhteet on huomioitava ohjelman

kasvu-, kilpailukyky- ja työllisyysstrategiassa. Koheesiopolitiikan läheisyysperiaate on vahva: aluelähtöisyys ja paikkaperusteinen kehittämisen tulee olla keskiössä. Oulun yliopisto ei kannattaa valtakunnallisiin teemoihin kohdistuvan rahoituksen lisäämistä vaan pitää alueellisia hakuja hyödyllisempinä. Valtakunnallisien teemojen ongelmana on yhteensovitus muihin toimiin nähden. Mikäli valtakunnalliset teemat jatkuvat, tulee niiden sisällöt ja tavoitteet asettaa siten, että ne vastaavat alueiden ja ministeriöiden yhteistä näkemystä alueellisista erityistarpeista. Oulun yliopisto kannattaa myös nykyisen toimintamallin arviointia ja uudistamista.

Arktinen ulottuvuus: Oulun yliopisto kannattaa Valtioneuvoston kannanotossa esitettyä toivetta arktisuuden esiin nostamisesta komission esityksessä. Arktisen alueen merkitys EU:lle on viime vuosina merkittävästi kasvanut ja sen kestävä ja eettinen kehittäminen tukee Euroopan taloutta vahvistamalla geopoliittisesti muuttuvaa aluetta. Rahoitusta tarvitaan arktisen toimintaympäristön ominaispiirteiden ja haasteiden, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutusten tutkimukseen sekä digitaalisen infrastruktuurin hyödyntämiselle ja kehittämiselle.

Euroopan alueellisen yhteistyön tavoite (Interreg-ohjelmat): Oulun yliopisto yhtyy Valtioneuvoston kantaan siitä, että on selvitettävä vielä tarkemmin, miten komission ehdotusten mukainen alueiden määrittelyn uudistaminen vaikuttaisi Suomen alueiden osallistumiseen ohjelmien toteutukseen ja kansalliseen rahoitussaantoon. Oulun yliopiston toiminta-alueen kannalta on erityisen tärkeää, ettei kokonaissaanto laske.

Koordinaatio: Oulun yliopisto suhtautuu myönteisesti eri ohjelmien koordinoimista sekä päällekkäisyyksien poistamista koskevana komission ehdotukseen. Interreg- sekä naapuruusohjelmien eriävät ja monimutkaiset rahoitusmallit ovat haasteellisia ja aikaa vieviä, eivätkä kannusta hakemaan. Rahoitusmalleja olisi syytä tarkastella uudelleen ja yhtenäistää siellä missä mahdollista.